

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Авраменко Н.Л., Шпильківська З.В.

Національний університет державної податкової служби України

На основі аналізу досвіду зарубіжних країн встановлено, що податки за забруднення навколишнього природного середовища мають короткостроковий характер, оскільки фактичні обсяги забруднення від суб'єктів господарської діяльності зменшуються. В статті досліджено ефективність сучасної системи екологічного оподаткування в Україні. Проаналізовано Порядок обрахунку екологічних податків в Україні та визначено його недоліки. Запропоновано ввести штрафні санкції за понаднормоване забруднення. Розглянуто можливість введення альтернативних податкових механізмів стимулювання охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.

Ключові слова: екологічне оподаткування, екологічні податки, пільгове оподаткування, штрафи за забруднення, альтернативні екологічні податки.

Постановка проблеми. Проблема забруднення навколишнього природного середовища (НПС) є надзвичайно актуальною для всіх держав світу, оскільки їх обсяги зростають в геометричній прогресії. Забруднювати НПС відходами, як промисловими, так і побутовими, нераціонально з екологічної та економічної точок зору. З екологічної (особливо у випадку забруднення ксенобіотиками – речовинами чужими, не властивими природі) – це безумовно вплив на екологічний стан НПС, на перебіг природних процесів (обмін речовин та енергії), біорізноманіття тощо; з економічної – це грошові втрати (оплата за місця для розташування відходів, екологічні податки тощо). Крім того, у відходи закладені певні ресурси – матеріальні, виробничі, трудові та ін. І коли відходами забруднюється НПС, то прийнято вважати, що «гроші викидаються на вітер». Так, наприклад, за даними вчених Product Stewardship Institute (США), рециклінг і переробка відходів створюють в 10 разів більше робочих місць ніж традиційне захоронення на полігонах. Індустрія переробки відходів в США в 2010 році забезпечила 460 тис. робочих місць з фондом заробітної плати в 26 млрд.дол., сплата податків становила 10,3 млрд.дол., вартість продукції та послуг сягнула при цьому більше 90 млрд.дол., що є тотожним з обсягами виробництва птахівництва чи, наприклад, видобуток вугілля [1].

Саме тому пошук оптимальних шляхів вирішення проблеми відходів із застосуванням економічних, управлінських, правових, техніко-технологічних, культурно-освітніх засобів є важливою задачею сьогодення. З досвіду зарубіжних держав видно, що найбільш ефективними залишаються економічні методи стимулювання до охорони НПС і раціонального природокористування (ПК).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження ефективності економічного механізму ПК, взаємозв'язків між соціально-економічним розвитком і екологічними процесами, розробку теорії економічної оцінки природних ресурсів, теорії економічного збитку, формування принципів розвитку і розміщення продуктивних сил з урахуванням екологічних обмежень, внесли українські вчені О.Ф. Балацький, П.П. Борщевський, В.В. Волошин, О.О. Веклич, І.М. Гречановська, Б.М. Данилишин, М.І. Долішний, С.І. Дорогунцов, Л.Г. Мельник, І.М. Синякевич, В.Г. Сахаєв, О.М. Царенко, І.Г. Яремчук та ін.

Оптимізація господарської діяльності суб'єктів підприємництва та пошук ефективних економічних методів стимулювання до охорони НПС та раціонального використання природних ресурсів є одним

із невирішених завдань для сталого екологічнобезпечного розвитку України.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження ефективності стимулювання до природоохоронної діяльності шляхом оподаткування забруднень суб'єктами підприємництва України на сучасному етапі розвитку, а також визначення основних шляхів удосконалення системи екологічного оподаткування в Україні.

Виклад основного матеріалу. В даний час окрім законодавчих і адміністративних методів регулювання раціонального ПК найбільш широкими масштабами набуває застосування економічних методів, які в комплексі складають єдину систему контролю і захисту природних ресурсів [2]. Літературні дані свідчать, що у 20-ти країнах-членах ОЕСР застосовується близько 150 видів екологічних податків, структура і тарифні ставки яких затверджено національними парламентами.

До економічних методів стимулювання до охорони і раціонального використання природних ресурсів відносяться:

- прями і непрямі субсидії приватним фірмам [7], регіональним і місцевим органам влади [8];
- займи з низькими відсотками; пільгове кредитування [9];
- надання фірмам режиму прискореної амортизації;
- зниження податків на устаткування, що призначено для захисту НПС від забруднення [16];
- гарантії по банківських позиках [9];
- пільгові ставки по непрямим податках на продаж екотехніки або звільнення її від податку [2];
- податкові пільги в оподаткуванні нерухомості для природозахисних споруд, у податку на інвестиції в очисні споруди, торгівля скидами промстоків тощо [4];
- цінове стимулювання виробництва екологічно чистої продукції, врахування екологічних затрат при вирішенні питання обґрунтованості підвищення цін на споживчі товари [15].

Крім того виробники можуть претендувати на зменшення податку на прибуток при інвестуванні у виробництво екологічно сприятливої продукції [9, 13, 18].

У системі економічного регулювання природоохоронної діяльності передбачено також заходи примусового характеру: штрафні санкції за недотримання природоохоронного законодавства, порушення екологічних стандартів тощо; екологічний податок на прибуток тих товаровиробників, що застосовують еколого-небезпечні технології; встановлення норм плати за ПК залежно від якісного стану природних ресурсів [20].

Однак при всій важливості принципу «хто більше забруднює, той більше платить» він не є панацеєю від екологічних бід. Досвід зарубіжних країн, наприклад США, показує, що система жорсткого контролю адміністративного нормування, техногенних впливів на НПС з наступними штрафами за порушення встановлених стандартів швидко вичерпує можливості покращення екологічної ситуації в регіоні і призводить до екологічної стагнації.

Екоподатки не лише сприяють реалізації ринкового принципу – «забруднювач платить», а є стимулом для введення екологічно чистих, ресурсозберігаючих технологій і безвідходних виробництв та суттєвим джерелом поповнення бюджету різних рівнів природоохоронних фондів [2]. До екоподатків відносять: ресурсні платежі, плату за забруднення НПС, непрямі податки (акцизи на нафту та нафтопродукти) [9], податки на виробництво і продаж екологічнонебезпечної продукції і технологій, роялті [13].

Отже, проведений аналіз зарубіжного досвіду в сфері оподаткування природоохоронної діяльності дозволяє зробити висновок, що в більшості промислово розвинутих країнах екологічні податки складають значну суму в загальній системі податків та платежів (в середньому 5-10%) [2]. В Україні ця величина сягає 1,5–1,84% до загальної суми доходу Держбюджету [19]. Найбільш ефективним економічним засобом впливу на захист НПС і раціональне використання природних ресурсів є запровадження платежів за природокористування та забруднення НПС, а також стягнення штрафів за недотримання діючих норм і правил тощо. Ці заходи спрямовані на те, щоб примусити користувачів природних ресурсів раціонально використовувати їх шляхом запровадження введення технологічних змін у виробництво або шляхом економії сировини, а також щоб скоротити обсяги забруднення. Податки за забруднення НПС є досить ефективними і здійснюють стимулюючу дію на певні галузі промисловості (особливо хімічну, харчову, тютюнову).

Враховуючи вище сказане, можна зробити висновок, що запровадження суворой податкової системи в ряді країн відіграло значно більшу роль у покращанні стану НПС, ніж ужорсточення норм і стандартів.

Довгий час ПК в Україні було безкоштовним. Лише у випадку значного забруднення з катастрофічними наслідками для НПС підприємства виплачували штрафи. Така безвідповідальність зумовлювала нераціональне використання природних ресурсів. З метою заохочення дбайливого використання природних ресурсів та відшкодування державі частини витрат на охорону НПС та відтворення природних ресурсів з 50-х років поступово впроваджується плата за окремі види ресурсів, котрі вилучаються з природи. На початку 90-х років ХХ ст. було запроваджено принцип платності ПК, що передбачає плату за практично всі природні ресурси, за забруднення НПС, розташування в ньому відходів виробництва та за інші види негативних впливів. При цьому плата за понадлімітне використання та забруднення в декілька разів перевищувала плату за використання та забруднення в межах встановлених нормативів/лімітів. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991) започаткував функціонування низки економічних інструментів регулювання ПК (ст.48):

- надання пільг при оподаткуванні та надання на пільгових умовах короткострокових і довгострокових позичок підприємствам, установам, організаціям і громадянам у разі реалізації ними заходів

щодо раціонального використання, відтворення й охорони НПС;

- встановлення підвищених норм амортизації основних виробничих природоохоронних фондів;

- надання пільг природокористувачам щодо плати за використання природних ресурсів при впровадженні ними технологічних процесів та обладнання, що зменшують негативний вплив на НПС;

- звільнення від оподаткування фондів охорони НПС і від плати за природні ресурси, які перебувають в стадії освоєння;

- часткова компенсація з бюджетних коштів зменшення прибутку внаслідок тимчасової консервації порушення природних об'єктів не з вини власників і користувачів;

- заохочення за поліпшення якості природних ресурсів, виробництво екологічно чистої продукції, а також заохочення осіб, які виявили випадки порушення екологічного законодавства і порушників, застосовувати до них заходи відповідальності;

- передача частини коштів позабюджетних фондів охорони НПС на договірній основі підприємствам, установам, організаціям і громадянам з метою додержання вимог екологічної безпеки;

- забезпечення можливості одержання природних ресурсів під заставу тощо.

Згідно чинного законодавства запровадження ефективних природоохоронних заходів ґрунтується на економічних важелях: визначення джерел фінансування; встановлення лімітів використання природних ресурсів, викидів і скидів у НПС забруднюючих речовин; встановлення нормативів плати і розмірів платежів за використання природних ресурсів, податків за викиди і скиди забруднюючих речовин; надання податкових, кредитних та інших пільг; відшкодування збитків, завданих порушенням законодавства про охорону НПС.

Податковим кодексом України визначені наступні складові економічного механізму ПК: екологічний податок; рентна плата за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктоводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України; рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, що видобуваються в Україні; плата за користування надрами; плата за землю; збір за користування радіочастотним ресурсом України; збір за спеціальне використання води; збір за спеціальне використання лісових ресурсів тощо.

В цілому результатом застосування економічних методів управління природокористуванням є зменшення, в порівнянні з 1990 роком, рівня забруднення атмосферного повітря та споживання свіжої води, але протягом останніх років є тенденція до підвищення рівня забруднення НПС в цілому.

Платежі за користування природними ресурсами та податки за забруднення НПС (екоресурсні платежі) стали в Україні найважливішими складовими економічного механізму ПК. У стратегічному плані формування системи цих платежів може розглядатися як шлях до створення джерела фінансування природоохоронної діяльності, яке б певною мірою було незалежним від державного бюджету, а також на спонукання товаровиробників до підвищення екологічності технологій, що використовуються, та власної продукції.

Основні позитивні результати чинного економічного механізму управління станом НПС полягає у тому, що, по-перше, завдяки ньому були відпрацьовані основи платного ПК, і, по-друге, нині економічний інструментарій є єдиним засобом, який дозволяє забезпечити надходження фінансових ресурсів

в обсягах, необхідних для ліквідації наслідків забруднення НПС.

З прийняттям Податкового кодексу України були внесені значні корективи в існуючу систему ПК. У Розділі VIII «Екологічний податок» більш чітко визначено коло платників вказаного податку, що дало і дає надалі можливість залучення до оподаткування потенційних платників. В цілому, суттєво змінено ставки податку як за викиди пересувними та стаціонарними джерелами забруднення, так і за скиди у водні об'єкти та розміщення відходів [2]. В цілому були створені всі передумови до мінімізації забруднень НПС і раціонального ПК.

Цілком логічно, що ефективність екологічного оподаткування повинна визначатися позитивними зрушеннями в динаміці забруднень, тобто в їх мінімізації, а також і в обсягах надходжень до бюджету. Але на практиці, як доводять дані Держкомстату України, ситуація є абсолютна протилежною: при суттєвих змінах ставок податків, зростанні обсягів забруднень, суттєвого поповнення бюджету не відбулося.

На нашу думку, одними із шляхів реформування вітчизняної системи екологічного оподаткування є: лімітування забруднення НПС і відповідно зміна Порядку обрахунку екологічних податків; запровадження альтернативних податкових механізмів стимулювання до екологобезпечного розвитку підприємств; імплементація принципу розширеної відповідальності виробника за забруднення НПС в податкове законодавство України; застосування екологічних податків за «електронні» відходи.

Лімітування як чинник податкового регулювання екологічної безпеки. Відомо, що одним із напрямків забезпечення екологічної безпеки держави є нормування впливу господарської діяльності на стан НПС та здоров'я населення, що, відповідно, відображено в усіх нормативно-правових актах з питань ПК, прийнятих за роки незалежності нашої держави.

Прийнятий Податковий кодекс вніс значні корективи в систему екологічного оподаткування. А саме відмінено лімітні обсяги викидів, скидів та розміщення відходів, що дозволяє забруднювати НПС без жодних обмежень. За таких умов господарюючі суб'єкти не будуть прагнути зменшувати свій негативний вплив на НПС, оскільки відсутній до цього стимул. А вже простіше платити за забруднення, ніж проводити заходи для його зменшення, вкладати кошти у ресурсозберігаючі та маловідходні технології. Наслідками таких нововведень може бути зростання негативного впливу на НПС від господарської діяльності людини, що є характерним для України, враховуючи динаміку забруднень.

Однією із причин ми вважаємо відміну лімітування забруднення в діючому Порядку обрахунку податку за скиди, а також штрафних санкцій.

До прийняття Податкового кодексу нормування впливу господарської діяльності на стан НПС та здоров'я населення здійснювалось на основі лімітування, тобто для підприємств-забрудників довілля встановлювались ліміти на викиди, скиди та розміщення відходів (обсяги гранично-допустимих викидів – ГДВ, скидів – ГДС тощо). У випадку понаднормованого забруднення НПС, більш ніж установлено лімітами, підприємство сплачувало штраф з урахуванням коефіцієнту кратності для обрахунку штрафів (до 1999 року значення коефіцієнту кратності встановлювалось рішенням місцевих рад народних депутатів і змінювався від 1 до 4, а починаючи з 1999 року Наказом ДПА України його значення дорівнювало 5).

Введений в дію Порядок обрахунку екологічних податків на нашу думку, має ряд недоліків: відсутність лімітування і відповідно штрафних санкцій за понаднормоване забруднення НПС; не враховуються екологічні особливості територій та акваторій порівняно із зарубіжними державами.

Нами пропонується суми екологічних податків обчислювати на основі лімітів забруднень (викидів, скидів, розміщення відходів) відповідно до дозволів на забруднення та фактичних обсягів забруднень. У разі відсутності у платника податку затверджених у встановленому порядку лімітів викидів, скидів та розміщення відходів податок (штраф) обчислювати у десятикратному розмірі. У разі здійснення понадлімітних обсягів викидів, скидів та розміщення відходів при затверджених лімітах податок необхідно обчислювати у наступному кратному розмірі (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Значення коефіцієнту кратності екологічного податку залежно від обсягів понаднормованого забруднення

Значення коефіцієнту кратності податку	Обсяг понаднормованого забруднення, у % від ліміту (ГДС/ГДВ)
1,2	101-120
1,4	121-140
1,6	141-160
1,8	161-180
2	181-200
2,5	201-250
3	251-300
4	301-400
5	401-500
6	501-600
7	601-700
8	701-800
9	801-900
10	901-1000

Альтернативні податкові механізми стимулювання до екологобезпечного розвитку держави.

Пільгове оподаткування. Пільгове оподаткування може застосовуватись для тих підприємств, які мають позитивну динаміку в мінімізації забруднень. Так, наприклад, якщо підприємство має в динаміці зменшення забруднення і в обсягах менших ніж встановлено лімітами для подальшого стимулювання пропонується у формули розрахунків екологічних податків ввести коефіцієнти мінімізації $K_{мін}$ (див. Табл. 2):

Таблиця 2

Значення коефіцієнту мінімізації екологічного податку відповідно до затвердженого ліміту

Значення коефіцієнту мінімізації	Обсяг забруднення, у % від ліміту (ГДС/ГДВ)
0,2	1-20
0,3	21-30
0,4	31-40
0,5	41-50
0,6	51-60
0,7	61-70
0,8	71-80
0,9	81-90

Звільнення від оподаткування. На період реконструкції/«зеленої модернізації» підприємства,

враховуючи що для підвищення екологічності виробництва в цілому необхідні додаткові фінансові ресурси, при умові затвердження/погодження з органами виконавчої влади в галузі охорони НПС і раціонального ПК відповідних Програм, підприємства-забрудники можуть звільнитися від сплати екологічних податків на термін, який необхідний для досягнення фактичних обсягів забруднення в межах установлених лімітів (ГДВ, ГДС). У даних випадках їм встановлюються значення ТПВ/ТПС, але не більше ніж на 3 роки. Після закінчення терміну Програми мінімізації забруднень на підприємстві проводиться державна екологічна експертиза і встановлюються фактичні обсяги забруднень у відповідності з вимогами природоохоронного законодавства. Якщо підприємство-забрудник не виконало покладені на себе зобов'язання, то накладається штраф у 10-кратному розмірі від суми заборгованих платежів.

Зміна адресності надходжень екологічного податку. На нашу думку і багатьох вітчизняних вчених, доцільно створити Національний екологічний фонд, який би діяв на правах юридичної особи, акумулюючи кошти від ПК і забруднення НПС і справляючи їх на природоохоронні заходи [13, 22]. А поки екологічний податок в Україні має яскраво виражений фіскальний характер і спрямований, головним чином, на поповнення бюджетних коштів, по суті, за рахунок експлуатації та забруднення НПС.

Тому, зрозумілою є необхідність одночасної зміни й адресності зворотного фінансування зібраних коштів – товаровиробникам-забруднювачам для підтримки конкретних екологічних програм (таких, що сприятимуть, наприклад, скороченню вмісту токсичних речовин в екологічно «брудній» продукції, за яку саме товаровиробник і мусив платити екологічний податок). Пропонована цільова спрямованість зворотного надходження коштів від екологічного податку через позабюджетні фонди охорони НПС дозволяє також нагромаджувати потрібні фінансові ресурси на місцевому рівні та інвестувати дохід від екологічного податку в субсидування чи кредитування природоохоронних заходів безпосередньо для підприємств-товаровиробників тієї самої галузі [2].

Імплементація принципу розширеної відповідальності виробника за відходи у податкове законодавство. Відповідно до принципу розширеної відповідальності виробника (РВВ) Виробники та імпортери повинні нести основну частину фінансової відповідальності за функціонування системи поводження з відходами, які утворюються в результаті втрати продукцією споживчих властивостей [10]. Міжнародний досвід свідчить, що на ефективність функціонування системи збору, транспортування, переробки відходів впливають такі чинники [1]: встановлення норм збору для виробників; розвиток ринку вторинних матеріалів (наприклад, введення вимог до мінімального вмісту вторинної сировини в готовій продукції); використання законодавчих обмежень на поховання сміття, податку на первинні матеріали; співпраця та обмін інформацією між виробниками та переробниками. Фінансування системи поводження з відходами повинно здійснюватися за рахунок двох джерел – екологічного податку та субсидій від уряду або неурядових фондів, як і у більшості країн ЄС, а також штрафів в разі порушення вимог законодавства щодо розміщення відходів [5].

На нашу думку, застосування принципу РВВ у вітчизняній практиці стимулювання до охорони НПС можливе наступним чином:

1) для виробників і імпортерів, які самостійно займаються збиранням і переробкою відходів, впровадити пільгове оподаткування пропорційно відсотку зібраних відходів, що утворилися в результаті втрати продукцією споживчих властивостей. Так, наприклад, в країнах ЄС законодавством визначено відсоток збирання таких відходів;

2) в разі застосування вторинних ресурсів для виготовлення продукції податковим законодавством можна встановлювати пільги по оподаткуванню, пропорційно відсотку вторинних ресурсів у виготовленій продукції

Податкове регулювання проблеми електронних відходів. Широке застосування електричного та електронного обладнання ЕЕО дозволило не лише підвищити якість життя людей, але й призвело до нової проблеми – проблеми відходів електричного та електричного обладнання (ВЕЕО), так звані «електронні відходи» (ЕВ), які призводять до негативного впливу на стан НПС та здоров'я населення, що здебільшого пов'язане з їх неефективним управлінням. Кінцевим пунктом призначення для більшості країн ЄС є країни, що розвиваються [1]. Так, наприклад, з країн ЄС – близько 75% ЕВ, з США – близько 80%. На думку фахівців, накопичення обсягів ЕВ відбувається втричі швидше, ніж зростання кількості інших відходів [1].

За даними Держстату України протягом 2012р. в Україні утворилося 450,7 млн. т відходів. Але відсутнє окреме адміністрування ЕВ. Хоча на території нашої держави знаходяться в користуванні близько 55 млн. мобільних засобів зв'язку, щороку імпортується більше 300 тис. портативних комп'ютерів, близько 280 млн. елементів живлення [10], які після відпрацювання є потенційно небезпечними відходами або за умов переробки – джерелом цінних ресурсів, кольорових металів і хімічних речовин.

Вченими підраховано, що зі сміттєзвалищ України до атмосфери та ґрунтових вод за рік потрапляє 40 кг ртуті, 160 кг кадмію, 400 т металів, 260 т сполук марганцю, а також інших сполук. Здебільшого, це речовини 1 класу небезпечності: наприклад, 1 г ртуті може призвести до забруднення 3,3 млн. куб.м повітря, а одна звичайна пальчикова батарейка забруднює близько 20 кв.м. ґрунту або 400 л води [10].

В Україні, на відміну від країн ЄС, не існує узагальнюючого визначення такої категорії товарів як електричне та електронне обладнання й устаткування. Відсутня класифікація і ВЕЕО. Чинний Класифікатор відходів ДК 005-9689 не відображає специфіку утворення ЕВ. На відміну від національної практики в європейському Переліку відходів (List of wastes) ВЕЕО виділено в окрему підгрупу 16 02, що дозволяє проводити їх більш повний облік та ідентифікацію, а також податкове регулювання їх мінімізації.

Оцінку масштабів використання ЕЕО і відповідно утворення ВЕЕО можна зробити на основі аналізу асортименту ЕЕО та обсягів його розміщення на ринку. Реальний ринок продажу електронної продукції власного виробництва складає близько 30%. [21]. На українському ринку ЕЕО працює більше трьох тисяч підприємств: з них виробляють електричні машини – 845, офісну техніку – 820, офісне обладнання – 820, медичну техніку – 2049, гальванічні елементи – 89 та ін. Слід зазначити, що багато підприємств займається складанням виробів з деталей, які надходять із-за меж України. Незначна частина виготовленого в Україні ЕЕО експортується.

Податковим кодексом України визначено ставки податку залежно від класу безпеки та рівня небезпечності відходів (1 клас – надзвичайно небез-

печні; 2 клас – високо небезпечні; 3 клас – помірно небезпечні; 4 клас – мало небезпечні). Крім того, враховується і специфіка місця розміщення відходів та його характер обладнання.

Але відповідно до діючого законодавства не оподатковуються ВЕЕО, а лише існують ставки податку за розміщення окремих видів надзвичайно небезпечних відходів: обладнання та прилади, що містять ртуть, елементи з іонізуючим випромінюванням – 506,44 грн. за одиницю; люмінесцентні лампи – 8,81 грн. за одиницю. Всі інші види ВЕЕО залишаються поза увагою. Тому одним із альтернативних шляхів реформування податкової системи є запровадження податку на відходи ЕЕО. Оскільки їх кількість збільшується і з роками зменшуватись не буде, на зміну податкам за забруднення прийде обов'язково екологічний податок на ВЕЕО.

Висновки і пропозиції. В результаті проведених досліджень було встановлено, що найбільш ефективним засобом стимулювання до природоохоронної діяльності суб'єктів підприємництва в Україні, виступає податкова система. Стратегія оподаткування повинна базуватися на довгостроковій програмі екологізації податкової системи. На нашу думку, основними принципами визначення екологічного податку повинні бути наступні:

– податок повинен стимулювати зменшення забруднення НПС, бережливе ставлення до нього під час здійснення господарської діяльності;

– обов'язкове лімітування і штрафні санкції за забруднення НПС;

– податок має сприяти впровадженню у виробництво екологічно чистих, ресурсоенергозберігаючих, маловідходних технологій, наприклад, за допомогою використання податкових пільг (введення коефіцієнту мінімізації, звільнення від оподаткування підприємств, що виконують Державну Програму мінімізації забруднень);

– система екологічного оподаткування повинна вписуватись у загальну податкову систему, але при цьому бути досить гнучкою на регіональному рівні для того, щоб забезпечити його сталий розвиток. Так, наприклад, сприяти басейновому принципу водокористування, який, на превеликий жаль, нівелюється Податковим кодексом України;

– обов'язкове запровадження екологічних податків акцизного типу на екологонебезпечні товари і послуги.

Удосконалення системи екологічного оподаткування в Україні забезпечить: створення відповідних умов для прискореного розвитку ринкових відносин та приведення всієї системи ПК в Україні у відповідності до практики найбільш розвинутих країн і міжнародних стандартів; стимулювання комплексного, раціонального використання природних ресурсів і створення для цього відповідних науково-технічних передумов; стале і достатнє фінансування робіт з охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу тощо.

Список літератури:

1. Sthiannopkao S, Wong MH. (2012) Handling e-waste in developed and developing countries: Initiatives, practices, and consequences. *Sci Total Environ* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22858354>
2. Авраменко Н.Л. Екологічне оподаткування як складова державного регулювання екологічної безпеки України // Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища: монографія / за ред. д.е.н., проф. О.І. Маслак. – Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2012. – С. 33-50.
3. Авраменко Н.Л. Екологічне оподаткування як складова рентної політики та водноекотичної безпеки // Актуальні проблеми формування рентної політики в сучасних умовах. – К.: РВПС України НАН України, 2007. – Ч. 1. – С. 218-226.
4. Авраменко Н.Л. Економічний механізм управління природокористуванням // Дискусійні питання теорії фінансового права. Нормативно-правові засади природокористування та енергозбереження в Україні. Спори про податки: причини виникнення та напрями їх вирішення. Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права: збірник наукових праць за матеріалами круглих столів та Міжнародної інтернет-конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку фінансового права» / НДІ фінансового права. – К.: Вік принт, 2009. – С. 173-175.
5. Авраменко Н.Л., Гусятинська А.М. Імплементация принципу розширеної відповідальності виробника за забруднення НПС в екологічне законодавство України // Екологічне оподаткування: збірник наукових праць за результатами науково-практичних заходів/НДІ фінансового права. – К.: Алерта, 2013. – С. 116-120.
6. Бець М.Т. Екологічне оподаткування в Україні та його перспективи // Науковий вісник. – 2004 – Вип. 14.7. – С. 154-158.
7. Беляєва С.С. Економіко-екологічні аспекти у контексті сталого розвитку // Екологічний вісник. – № 5. – 2005. – С. 26-28.
8. Букринський Б.В. та ін. Еколого-економічні орієнтири стратегії сталого розвитку України // Проблеми сталого розвитку України. – К.: БМТ. – 2006. – С. 165-175.
9. Веклич О., Бугас В. Потрібен «евроремонт» економічного механізму екологічного регулювання // Вісн. НАН України. – 2006. – № 3. – С. 49-57.
10. Вирішення проблеми електронних відходів: європейські підходи до української проблеми / Шуміло О.М., Виговська Г.П., Цигульова О.М. та ін. – К.: ФОП «Клименко», 2013. – 88 с.
11. Гусятинська А.М., Чорна Т.М. Сучасні напрями вирішення проблеми твердих побутових відходів / Збірник наукових праць «Економіка. Екологія. Управління». – Ірпінь, 2012. – С. 253-264.
12. Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Екологічне оподаткування в Україні: реалії та напрями вдосконалення з урахуванням світового досвіду: Наук. Вид. НАН України, Ін-т економіки. О.О. Веклич. – Київ, 2001. – 45 с.
14. Кібкало В.В. Деякі аспекти реформування системи оподаткування природоохоронної діяльності в Україні // Вісник Одеського державного екологічного університету. – 2009, вип. 7. – С. 63-68.
15. Максимович О.М., Купчак П.М. Економічний механізм управління природокористуванням в АПК // Вісник СумДУ. – 2006. – № 7. – С. 203-209.
16. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: Підручник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2002. – 346 с.
17. Національна доповідь України про гармонізацію життєдіяльності суспільства у НПС Спец. Видання до 5-ої Всеєвропейської конференції міністрів навколишнього середовища «Довкілля для Європи». – К.: ТОВ «Новий друк». – 2003. – 128 с.
18. Новицька О.В. Фінансовий механізм у сфері природокористування // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право), 3(46) 2009. – С. 68-72.
19. Поліщук В.Г. Роль податкової політики у стимулюванні сталого розвитку регіонів // Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 6(24). – Ч. 2. – 2009. – С. 123-129.

20. Приходько М.М. Система інтегрального управління природними ресурсами // Екологічний вісник. – № 2. – 2007. – С. 19-23.
21. Промисловість України: статистичний збірник 1998-2011. – Держстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
22. Розмарина А.Л. Проблемы экологизации налогообложения // Проблемы экологии. – 2002. – № 1. – С. 13-17.
23. Томашевський А.П. Комплексне збереження історико – археологічної та природної спадщини: територіальний імператив // Екологічний вісник. – № 6. – 2006. – С. 2-5.

Авраменко Н.Л., Шпильковская З.В.

Национальный университет государственной налоговой службы Украины

ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ СИСТЕМЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

Анализ опыта зарубежных стран продемонстрировал, что налоги за загрязнение окружающей природной среды имеют краткосрочный характер, поскольку фактические объёмы загрязнения от субъектов хозяйственной деятельности уменьшаются. В статье исследована эффективность современной системы экологического налогообложения в Украине. Проанализирован Порядок расчёта экологических налогов в Украине и определены его недостатки. Предложено ввести штрафные санкции за сверхнормированное загрязнение. Рассмотрена возможность введения альтернативных налоговых механизмов стимулирования охраны окружающей среды и рационального использования природных ресурсов.

Ключевые слова: экологическое налогообложение, экологические налоги, льготное налогообложение, штрафы за загрязнение, альтернативные экологические налоги.

Avramenko N.L., Shpilkivska Z.V.

National State Tax Service University of Ukraine

WAYS TO IMPROVE ENVIRONMENTAL TAXATION IN UKRAINE

Summary

On the basis of the experience of foreign countries found that taxes on environmental pollution are short term in nature, since actual volumes of pollution from economic agents reduced. The paper investigates the effectiveness of a modern system of environmental taxation in Ukraine. The work analysis procedure of calculation of environmental taxes in Ukraine and identified its shortcomings. Proposed to introduce penalties for pollution of excess. The possibility of introducing alternative tax incentive mechanisms of environmental protection and natural resource management.

Keywords: environmental taxation, environmental taxes, tax, fines for pollution, alternative environmental taxes.